

Bibliografia națională - mijloc de control bibliografic

Aurelia Mircescu¹

¹ *Drd., Facultatea de Litere, Universitatea din București, e-mail aurelia.mircescu@bibnat.ro*

Bibliografia națională - mijloc de control bibliografic

RO Bibliografia națională reflectă întreaga producție editorială a unei țări. În multitudinea de documente pe diferite suporturi este nevoie de o organizare eficientă pentru ca utilizatorul să poată regăsi resursele bibliografice utile cercetărilor sale. Intervine astfel controlul bibliografic, acela care standardizează descrierile bibliografice în scopul regăsirii documentelor într-un catalog sau o bază de date. *IFLA - Secțiunea Bibliografie* atribuie bibliografiei naționale sarcina de a realiza controlul bibliografic.

Cuvinte-cheie: control bibliografic; bibliografie națională; standardizare; descriere bibliografică

The national bibliography - means of bibliographic control

EN The national bibliography reflects the entire editorial production of a country. In the multitude of documents on different media, an efficient organization is needed so that the user can find the bibliographic resources useful for his researches. Thus, the bibliographic control intervenes, the one that standardizes the bibliographic descriptions in order to retrieve the documents in a catalog or a database. *IFLA - The Bibliography Section* assigns to the national bibliography the task of realizing the bibliographic control.

Keywords: bibliographic control; national bibliography; standardization; bibliographic description

La bibliographie nationale - moyen de contrôle bibliographique

FR La bibliographie nationale reflète l'ensemble de la production éditoriale d'un pays. Dans la multitude de documents sur différents supports, une organisation efficace est nécessaire pour que l'utilisateur puisse trouver les ressources bibliographiques utiles à sa recherche. Ainsi intervient le contrôle bibliographique, celui qui normalise les descriptions bibliographiques afin de retrouver les documents dans un catalogue ou une base de données. *IFLA - La Section Bibliographie* confie à la bibliographie nationale la tâche d'effectuer le contrôle bibliographique.

Mots-clés: contrôle bibliographique; bibliographie nationale; normalisation; description bibliographique

În societatea contemporană, în contextul unei adevărate explozii informaționale, cu o multitudine de documente pe diferite suporturi, în care cartea în format tipărit este alături de cartea electronică (e-book) sau cartea audio (audiobook), structurile infodocumentare sunt puse în fața unei adevărate provocări: organizarea acestor informații astfel încât utilizatorul să găsească resurse bibliografice, să identifice o resursă bibliografică din zona sa de cercetare, să selecteze resursa bibliografică potrivită dintr-o mulțime de același fel, să obțină acces la un exemplar descris și să navigheze într-un catalog (1).

Pentru a putea face față acestei provocări și pentru a organiza și regăsi resursele este nevoie de control bibliografic, definit drept descrierea standardizată a unei resurse bibliografice într-un catalog de bibliotecă sau o bază de date cu scopul de a o regăsi.

Bibliotecari din vechi timpuri și organisme internaționale precum UNESCO și IFLA s-au preocupat să identifice cele mai bune modalități de descriere a unui document în vederea regăsirii lui. Totuși, un punct de răscruce îl reprezintă *Conferința Internațională asupra Principiilor de Catalogare de la Paris* (1961) (2) când, după îndelungi discuții, s-au stabilit regulile de catalogare care au stat la baza codurilor naționale. Amintim aici de *Anglo-American Cataloguing Rules* (1967), adoptată în toate bibliotecile din țările vorbitoare de limba engleză, fiind o lucrare comună a *American Library Association* (ALA) și *British Library Association*, ulterior a *Standardului Internațional de Descriere Bibliografică* (ISBD).

În anul 1974, UNESCO și IFLA au pus bazele controlului bibliografic universal prin proiectul *Universal Bibliographic Control* (UBC), care avea ca obiectiv uniformizarea regulilor de catalogare și standardizarea descrierilor bibliografice. Aceasta înseamnă alegerea vedetei uniforme pentru titlul lucrării și pentru numele autorului, care ar trebui să se bazeze pe „numele cel mai frecvent utilizat sau titlul care apare în edițiile lucrărilor catalogate,” potrivit Declarației Internaționale asupra Principiilor de Catalogare (Paris, 1961).

Regulile de descriere bibliografică, de înregistrare a formelor autorizate ca și funcțiile catalogului au suferit o serie de schimbări. În 1961 se vorbea mai mult despre tipărituri, iar catalogul trebuia să stabilească: dacă biblioteca deține o anume carte (specificată prin autor și titlu sau doar prin titlu, dacă autorul nu este nominalizat în carte, ori printr-un substitut convenabil pentru titlu, dacă autorul și titlul sunt inadecvate sau insuficiente pentru identificare), ce lucrări ale unui anume autor și ce ediții ale unei lucrări se află în bibliotecă. În prezent, discutăm, pe lângă resursele în format clasic, despre resurse electronice accesibile la distanță sau despre resurse multimedia, iar catalogul trebuie să ajute utilizatorul să își regăsească informația potrivită dintr-o mulțime de alte informații asemănătoare.

UNESCO a sprijinit, prin Comitetul Internațional de Bibliografie, Documentare și Terminologie (3), activitatea bibliografică, aceasta fiind considerată principala modalitate de informare a utilizatorilor. Experții UNESCO au contribuit la înființarea de centre de informare și documentare în diverse țări.

Odată cu apariția informatizării, implicit a formatelor de bibliotecă, UBC fuzionează cu Programul Internațional MARC (1986). Astfel, noul program, *Universal Bibliographic Control and International MARC* (UBCIM), își propunea atât uniformizarea descrierilor bibliografice, cât și dezvoltarea formatului UNIMARC (4). UBCIM a funcționat până în martie 2003. După finalizarea programului, Biblioteca Națională a Portugaliei a preluat coordonarea Programului Strategic *UNIMARC Core Activity* (5), program care avea ca obiectiv facilitarea schimbului internațional de date și dezvoltarea formatului UNIMARC în conformitate cu standardele de descriere bibliografică.

World Library and Information Congress (WLIC) din 2011 readuce în prim plan ideea de control bibliografic, adăugând această sarcină Secțiunii Bibliografie. În decembrie 2012 se publică *IFLA Professional Statement on Universal Bibliographic Control* (6). Conform principiilor enunțate în acest document, *Agenția Bibliografică Națională* este principalul responsabil pentru:

- documentarea în vederea realizării punctelor de acces autorizate (7) pentru numele de persoană, familie, colectivitate, locuri geografice, titluri uniforme etc.;
- furnizarea de date bibliografice de autoritate pentru publicațiile din țara de origine și punerea acestora la dispoziția altor agenții bibliografice naționale, biblioteci, arhive și muzee, în scopul accesului liber la datele bibliografice.

Sintagma *Agenție Bibliografică Națională* apare și într-un amplu document UNESCO:

Guidelines for the National Bibliographic Agency and the national bibliography (8) (1979), document în care se regăesc principiile controlului bibliografic universal și național, rolul unei agenții bibliografice, reguli de selecție a documentelor care fac parte dintr-o bibliografie națională și de realizare a unei descrieri de autoritate.

O definiție completă a bibliografiei naționale oferă Louise-Noëlle Malcès, profesor de Bibliografie la *École nationale supérieure des bibliothèques*: „Bibliografia națională cu caracter general semnaleză documentele tipărite pe teritoriul unei țări, în orice limbă ar fi. [...] În bibliografia națională sunt incluse, în afară de documentele tipărite în țară, și cele publicate în străinătate, în limbi străine sau limba națională, care interesează țara [...]” (9).

Bibliografia națională poate fi: retrospectivă și curentă, ambele având la bază aceleași principii de realizare a descrierilor bibliografice și de creare a punctelor de acces autorizat.

Bibliografia națională retrospectivă este un „martor tăcut” al memoriei unei națiuni; ea identifică și inventariază documentele apărute într-o anumită perioadă.

În România, Biblioteca Academiei Române, prin Legea bibliotecilor (10) și Regulamentul de organizare și funcționare (11), are ca atribuție elaborarea și editarea Bibliografiei naționale retrospective pentru toate categoriile de documente.

Bibliografii retrospective realizate de Biblioteca Academiei Române:

- *Bibliografia românească veche (1508-1830)*, editată de Ioan Bianu și Nerva Hodoș - patru volume (1903-1944). Lucrările sunt organizate cronologic (12).
- *Bibliografia românească modernă (1830-1918)* - patru volume, editată în perioada 1984-1996. Este organizată alfabetic, după autor și titlu (13).
- *Bibliografia cărții românești (1919-1952)* - în lucru, disponibilă online, în baza de date BIB.
- *Bibliografia națională retrospectivă a periodicelor (1790-1952)* - au fost publicate patru volume din *Publicațiile periodice românești (1790-1930)*, lucrare elaborată după planul lui Ioan Bianu (14).

Spre deosebire de bibliografia națională retrospectivă, bibliografia națională curentă informează utilizatorul despre noile publicații, indiferent de suport.

În conformitate cu Legea bibliotecilor (15) și Regulamentul de organizare și funcționare (16), Biblioteca Națională a României, „în calitate de Agenție Bibliografică Națională, realizează controlul bibliografic național ca parte a controlului bibliografic universal și elaborează bibliografia națională curentă pe categorii de documente, indiferent de suport”. Bibliografia națională curentă se realizează pe baza publicațiilor primite prin Depozit Legal (17), reflectând astfel producția editorială curentă, iar înregistrările se realizează potrivit standardelor actuale de descriere bibliografică.

Seriile Bibliografiei Naționale a României sunt organizate pe tipuri de documente și pot fi consultate online:

- *Cărți. Albume. Hărți* - apare din 1952, cu o periodicitate bilunară. Înregistrează documentele monografice tipărite și pe suport electronic.
- *Documente muzicale tipărite și audiovizuale* - apare din anul 1968, cu o periodicitate trimestrială. Cuprinde producția națională de partituri, CD-uri, DVD-uri, discuri, casete.
- *Teze de doctorat* - apare din 1995, actualmente cu o periodicitate semestrială (până în anul 2007 a apărut anual).
- *Românica* - apare din 1990, anual. Cuprinde descrierea bibliografică a diverselor documente (cărți, albume, hărți, teze de doctorat) publicate în străinătate semnate/editate de autori/editori români sau de origine română ori consacrate, integral sau parțial, unei tematici românești.
- *Publicații seriale* - apare din 1992, anual. Semnalează producția națională de publicații periodice.
- *Articole din publicații periodice. Cultură* - apare din 2000, lunar. Această serie reia *Bibliografia națională de articole*, apărută în perioada 1953-1988. Cuprinde articole din publicațiile de cultură existente în Depozitul legal al Bibliotecii Naționale. Sunt excluse articole din alte domenii decât cele dedicate culturii, articole de revista presei, notițe informative, anunțuri etc. (18)

Seriile Bibliografiei Naționale sunt structurate sistematic, după domeniile Clasificării

Zecimale Universale (CZU), în cadrul fiecărei secțiuni, alfabetic, iar prin indexurile aflate la finalul fiecărui buletin, devin un real instrument de regăsire a informației.

Secțiunea Bibliografie a IFLA a realizat un registru al bibliografiilor naționale (19); prezența unei țări este condiționată de completarea unui formular (a se vedea Anexa) cu informații privind realizarea bibliografiei naționale: titlul, adresa web, data de început, perioada acoperită, tipuri de documente, criteriile generale de selecție, criteriile de selecție pentru resursele electronice, relația cu Depozitul legal, relația cu programul CIP, formatul în care apare, standardele de descriere fizică, de conținut și de autoritate, adresabilitatea, formatul în care este disponibilă și alte informații.

Până în luna mai 2019, 48 de țări au completat acest formular, făcând posibilă o imagine a bibliografiei naționale în plan internațional

Astfel, bibliografiile naționale au serii pentru diverse tipuri de documente (carte, resurse în continuare, publicații audiovizuale, teze de doctorat, muzică tipărită, hărți, resurse electronice etc.) și cele mai multe au la bază publicațiile provenite prin Depozitul legal. De asemenea, descrierile bibliografice sunt realizate potrivit normelor internaționale de descriere fizică și de conținut (ISBD, AACR2, CZU/DDC, LCSH) și sunt înregistrate în format MARC21, UNIMARC sau MARC național (Austria - MAB2, China - CNMARC, Danemarca - danMARC2, Franța - INTERMARC, Ungaria - HUNMARC, Coreea de Sud - KORMARC, Malta - UKMARC, Norvegia - NorMARC și BibsysMARC, Polonia - MARC BN, Serbia și Slovenia - COMARC, Thailanda - USMARC).

Concluzia este că elementele Depozit legal (intrare) - Control bibliografic (standardizare) - Bibliografie națională (valorificare) funcționează împreună pentru a pune în valoare memoria culturală scrisă a unei țări.

Lucrarea a fost prezentată la Colocviul doctoranzilor anului I organizat de Școala Doctorală a Facultății de Litere, Universitatea din București (17-18 mai 2019).

Note și referințe bibliografice

- (1) Funcțiile catalogului potrivit *Declarației de Principii Internaționale de Catalogare*, 2016. [Online]. [Accesat 4.05.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/3zLZnzD>.
- (2) *Statement of Principles: Adopted by The International Conference on Cataloguing Principles*. Paris, 1961. [Online]. [Accesat 3.05.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/2YtHojX>.
- (3) Comitetul este urmașul Institutului Internațional de Bibliografie (1895, Henri La Fontaine și Paul Otlet).
- (4) UNIMARC = Universal MARC - MACHine-Readable Cataloging.
- (5) *UNIMARC Core Activity*. [Online]. [Accesat 4.05.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/3BKz7q0>.
- (6) IFLA. *IFLA Professional Statement on Universal Bibliographic Control*. [Online]. [Accesat 4.05.2019]. Disponibil la: <https://www.ifla.org/publications/node/7468>.
- (7) Punct de acces controlat preferat pentru o entitate, stabilit și construit în conformitate cu reguli sau standarde. Un punct de acces înregistrat în datele de autoritate. Punctele de acces controlate includ forme autorizate ale numelor, dar și pe cele desemnate ca variante.
- (8) IFLA International Office for UBC. *Guidelines for the National Bibliographic Agency and National Bibliography*. UNESCO: Paris, 1979. [Online]. [Accesat 4.05.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/3DKFICV>.
- (9) MALCLÈS, Louise-Noëlle. *Manuel de bibliographie*. 2e ed. Paris: P.U.F., 1969, p. 67.
- (10) *Legea bibliotecilor nr. 334/2002 - Secțiunea B, art. 16, alin. b*. [Online]. [Accesat 4.05.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/3yNİvXY>.
- (11) BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE. *Regulament de organizare și funcționare (ROF) - cap. II, art. 5(2)*. [Online]. [Accesat 4.05.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/2YkAeOK>.
- (12) BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE. *Bibliografia românească veche (1508-1830)*. [Online]. Disponibil la: <https://biblacad.ro/bnr/brv.php>.
- (13) BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE. *Bibliografia românească modernă (1831-1918)*. [Online]. Disponibil la: <https://biblacad.ro/bnr/brm.php>.

- (14) BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE. *Bibliografia periodicelor din România (1790-1930)*. [Online]. Disponibil la: <https://biblacad.ro/bnr/ppr.php>.
- (15) *Legea bibliotecilor nr. 334/2002 - Secțiunea A, art. 13, alin. a, b*. [Online]. [Accesat 4.05.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/3yNIvXY>.
- (16) BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. *Regulament de organizare și funcționare a Bibliotecii Naționale a României - Cap. II, art.9, lit. e, m, n; art. 42*. [Online]. [Accesat 4.05.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/3h3Lx13>.
- (17) *Legea nr. 111/1995 privind constituirea, organizarea și funcționarea Depozitului legal de documente, indiferent de suport*. [Online]. [Accesat 4.05.2019]. Disponibil la: <https://bit.ly/2WNW3WN>.
- (18) BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI. *Bibliografia Națională*. [Online]. Disponibil la: <http://www.bibnat.ro/Bibliografia-nationala-s84-ro.htm>.
- (19) IFLA. *National Bibliographic Register*. [Online]. [Accesat 4.05.2019]. Disponibil la: <https://www.ifla.org/node/2216>.

Anexă. Formular pentru înregistrarea în National Bibliographic Register (IFLA)

ID	Topic	Examples/Further Detail	Response
1. Identification, History & Background			
a	Title	<i>e.g. 'The British National Bibliography'</i>	
b	Web site address	<i>Location of web pages describing the national bibliography</i>	
c	Start date	<i>e.g. began 1960</i>	
d	Period covered	<i>i.e. the earliest publication date that is included, e.g. 1900 to date</i>	
e	Current size	<i>i.e. number of records included in the database</i>	
2. Scope			
a	Media covered	<i>i.e. the types of resources that are included, e.g. digital, printed books or serials, maps, printed music, audio, video etc</i>	
b	General selection criteria	<i>i.e. statements describing characteristics of the publications that are included, e.g. includes material printed or distributed in specific geographic or cultural context, includes 'national' material created throughout the world etc</i>	
c	Selection criteria for digital resources	<i>e.g. formats, publication types etc</i>	
d	Exclusions policies applied	<i>i.e. statements describing resources that are not included, e.g. grey literature, publications less than a certain number of pages, computer games, ephemera etc</i>	
3. Organisation & Administration			
a	Primary organisation responsible for national bibliographic control	<i>e.g. national library, national bibliographic agency (NBA), private sector organisation with designated responsibility etc</i>	
b	Web site address of national bibliographic agency	<i>Location of web pages describing the NBA and its work.</i>	
c	Co-operative structures or relationships supporting the production of the national bibliography	<i>e.g. national/regional library co-operatives or legal deposit networks, relationships with ISBN/ISSN agencies, cooperation with publisher organisations etc</i>	
d	Single integrated or multiple categorised bibliographies	<i>i.e. does a single national bibliography cover all publications or are separate bibliographies for different subject/media categories created?</i>	
e	Sources of bibliographic metadata used to produce national bibliography	<i>e.g. is data created in-house, derived from other libraries, publishers/book sellers, outsourced data creation, multiple sources etc?</i>	
f	Relationship to national legal deposit legislation or voluntary deposit arrangements	<i>i.e. is the material included received by the NBA under national legal deposit arrangements? Do separate arrangements exist for different categories of material e.g. digital?</i>	
g	Relationship to national Cataloguing in Publication (CIP) programme	<i>e.g. is a CIP programme co-ordinated by the NBA? If yes, are CIP or pre publication records included in national bibliographic services?</i>	

4. Services & Usage			
<i>a</i>	Form of publication used for the national bibliography	<i>e.g. printed catalogue, PDF online, static HTML pages, CD-ROM, DVD-ROM, MARC exchange files, separate online database, integrated in the web catalogue of NBA etc</i>	
<i>b</i>	Access options to national bibliographic metadata:		
<i>b.1</i>	Online access options	<i>i.e. methods for getting access to or downloading the metadata in the national bibliography online, e.g. Web catalogue, Z39.50, SRU, FTP, SOAP/XML, OAI-PMH harvesting, RSS feed etc?</i>	
<i>b.2</i>	Formats & media available for delivery of record sets from the national bibliography	<i>e.g. MARC files (MARC 21, MARCXML, etc), Dublin Core, XML, CSV, MS Excel, RDF etc, delivered via FTP, online download, on CD-ROM, etc</i>	
<i>c</i>	Metadata enhancements offered via online services	<i>e.g. book jackets/covers, table of contents, abstracts/summaries, reviews or annotations, links to full text etc?</i>	
<i>d</i>	Web 2.0 services offered	<i>e.g. user reviews, user ratings, user tagging, recommendation services ("you might also like") etc</i>	
<i>e</i>	Frequency of service updates	<i>e.g. continuously updated, daily, weekly, monthly, quarterly, annual etc</i>	
<i>f</i>	Target audiences for services	<i>e.g. academic/public libraries, members of the public, researchers, book trade etc?</i>	
<i>g</i>	Uses made of services offered	<i>e.g. advance notification of publications, acquisition/selection, derived cataloguing, retrospective conversion, interlibrary loans, understanding national publishing output etc</i>	
5. Business Model			
<i>a</i>	Pricing policy for national bibliographic services	<i>e.g. does the national bibliography operate on a for profit, cost recovery or free basis etc?</i>	
<i>b</i>	Under what conditions may the metadata be re-used for other products?	<i>i.e. is all national bibliographic metadata released into the public domain without restriction or are users required to comply with licensing or redistribution arrangements etc? If licensed, indicate the type of license</i>	
6. Standards Used in the Creation of the National Bibliography			
<i>a</i>	Metadata formats	<i>e.g. UNIMARC, DanMARC, MARC21, MARCXML, Dublin Core, Onix, MODS, RDF etc</i>	
<i>b</i>	Cataloguing rules or code	<i>e.g. RDA, ISBD, REICAT, ppiak etc</i>	
<i>c</i>	Levels of description offered	<i>e.g. Full, CORE, Minimal, AACR Level 2 etc</i>	
<i>d</i>	Subject standards		
<i>d.1</i>	Classification	<i>e.g. DDC, UDC, LCC, KDC5 etc</i>	
<i>d.2</i>	Subject heading scheme or thesaurus	<i>e.g. LCSH, MeSH, GND, RAMEAU etc</i>	
<i>e</i>	Name authority standards or Name authority file	<i>e.g. NACO, GARR, UNIMARC/A etc</i>	
7. Information about Respondent			
<i>a</i>	Is NBA a member of the Bibliography Section?	<i>Yes/No? i.e. Membership in the Bibliography Section itself, whether anyone from the NBA is a member of the Standing Committee or not</i>	
<i>b</i>	Date information submitted	<i>i.e. Date form was completed</i>	
<i>c</i>	Information supplied by	<i>i.e. Name of individual responsible for supplying the data in this form, include affiliation</i>	
<i>d</i>	Contact email	<i>Optional: provide an email where the submitter can be contacted for further information</i>	